

Družina in vzgoja otrok

Branka Savić*

Generacije se oblikujejo z družbenimi odnosi, v katere stopajo in katere izpreminjajo tudi same. Vendar je zelo težko reči, kaj odločilno vpliva na oblikovanje neke osebnosti. Bodoči človek se oblikuje v družbi, v kolektivih, katerih del je tudi on sam, dalje v vzgojnih ustanovah in šolah. Vloga družine v vzgoji je izredno velika. Otrok stopa v življenje skozi družino in v neposrednem družinskem okolju ostvarja svoje prave človeške odnose. Ti pa so dostikrat odločilni za njegove poznejše socialne odnose. Vse tisto, kar imenujemo emocionalno življenje človeka in njegov značaj, vse to da otroku v glavnem družina.

Zato nikakor ni prav, če govorimo o vlogi družine pri vzgoji otrok, ne da bi pri tem računali z njihovo starostjo. Vloga družine in vpliv družbe in širših kolektivov se spreminja na sleherni stopnji otrokovega razvoja. Ne da bi podcenjevali pomen družbenega vpliva ali vloge družine, ki se vzajemno dopolnjujeta v vseh teh obdobjih, lahko rečemo, da pri malem otroku prevladuje vpliv družine in da je ta odločilen, a da pozneje vse bolj narašča tudi družbeni vpliv in da postane odločilen v obdobju dokončnega oblikovanja osebnosti. Otrok najde v svoji družini emotivno in fizično gotovost, ki mu jo družina nudi, in v tem je njen velikanski pomen. V poznejših letih jo najde v kolektivih in družbi, kjer doseže tudi afirmacijo svoje osebnosti. Če vzamemo, da so otroška leta izredno pomembna za človekov poznejši razvoj in da je človekova osebnost kompleksna — tedaj je družina tista, ki daje osnovni temelj njegovemu bodočemu razvoju, temelj, na katerem lahko z uspehom gradimo naprej in katerega lahko spremenimo samo z velikim trudom.

Družinske vzgoje ne moremo obravnavati le kot posebno pedagoško kategorijo, kot pedagoške metode, s katerimi vplivamo na otroke. Družina oblikuje otrokovo osebnost predvsem s svojim odnosom do njega in z njegovim položajem v družinskem kolektivu, iz česar tudi izhaja eno ali drugo ravnanje. Prav zato je družinska vzgoja nedeljiva od same strukture družine in družinskih odnosov, nedeljiva od družbe, katere del je družina.

Začetek kapitalizma je v prvi vrsti poudarjal spremembo družinskih odnosov. Patriarhalna družba, ki je zanjo značilna očetova oblast in zapostavljanje žene, je nastala s privatno lastnino in se je začela spreminjati, ko se je žena vključila v družbeno proizvodno delo.

V Jugoslaviji so se spremembe v družinskih odnosih začele z industrializacijo in so bile odsvit splošnega ekonomskega in kulturnega razvoja dežele. Družinski odnosi so ostajali izrazito patriarhalni v vseh gospodarsko in kulturno zaostalih krajih. Številčno velike družine, družine od štirih generacij, visoka rodnost in velika smrtnost, patriarhalni odnosi, zlasti pa podrejeni položaj žene ob vseh variantah v zvezi z religijami in tradicijo — mnogoženstvo, kupovanje žene, sklepanje zakonov po dogovoru staršev itd. — vse to je bilo značilno za

* Objavljamo v nekoliko skrajšani obliki poročilo, ki ga je avtorica imela na II. nacionalnem kongresu za varstvo otrok v Beogradu od 27.—30. X. 1958. — Op. ur.

družino v pretežnem delu dežele. Spreminjanje družinskih odnosov, proces, ki se je razvijal po industrijskih in mestnih centrih, so zavirale religije, dolga tradicija in zakoni, ki so kljub vsej raznolčnosti v bistvu štiti delovanje zasebne lastnine in patriarhalno družino. Zlasti negativno je vplivala na razvoj družinskih odnosov gospodarska, družbena in politična neenakopravnost žene. Ali kljub vsemu temu se je družina spreminjala v delavskem razredu in povsod tam, kjer se je žena vključila v proizvodno delo in postala ekonomsko neodvisna, čeprav niti ne enakopravna, in povsod, kjerkoli se je spreminjala družbena zavest in so težili za spremembo družbenega reda.

S spremembo družbenih odnosov in gospodarske strukture se v naši deželi spremenijo tudi družinski odnosi. V pičlih desetih letih se problemi družine, družinskih odnosov in vzgoje otrok pokažejo v docela novi luči.

Posebnega pomena za spremembo družinskih odnosov so bili zakonski predpisi iz družinskega prava, s katerimi so ukinjeni vsi do tedaj veljavni patriarhalni zakoni. Razglašena je z njimi monogamija, svobodno sklepanje zakonov, enakost moža in žene v zakonu in enake pravice in dolžnosti obeh roditeljev. Ti zakoni so postali močno orodje v borbi za nove družinske odnose, in to ne kot administrativni poseg, ker s prisilnimi ukrepi ni mogoče spremeniti družinskih odnosov, temveč predvsem kot program za najširše vzgojno delo in stvarjanje družbenih moralnih norm, ki v tem področju vplivajo neprimerno močneje kot pa z zakonom predpisane.

Gospodarska in politična enakopravnost žene, predvsem pa njena družbena afirmacija, so imele odločilno vlogo v spremembi družinskih odnosov. Ko so pri sklepanju zakonov prenehali delovati ekonomski motivi — kar se zgodi z odpravo zasebne lastnine nad proizvodnimi sredstvi — je motiv za sklepanje zakonov vse bolj ljubezen, želja po srečnem družinskem življenju dveh ljudi, gospodarsko neodvisnih in družbeno afirmiranih.

»Brez prisiljevanja privatnolastniške družbe, kakor tudi brez družbenih predsodkov, ki so s tem povezani, ustanavljajo delovni ljudje svoje zakonsko in družinsko življenje na medsebojni ljubezni, tovarištvu in spoštovanju ter na ljubezni do svojih otrok.« (Program ZKJ).

Sprememba družinskih odnosov je dolg zgodovinski proces. Patriarhalne družine v naši deželi niso izginile, temveč se v procesu porazgubljajo, tu hitreje, tam počasneje, kar je pač odvisno od razvitosti posameznih krajev, od evolucije družbene zavesti in zavesti posameznikov. Razvoj združništva in kmetijstva bo pospeševal te procese, koder gospodarski odnosi še vedno zadržujejo ustvarjanje novih družinskih odnosov tudi na deželi. Toda proces se tudi že tam odvija pod vplivom veljavnih zakonskih predpisov, pod družbenim vplivom, zaradi možnosti, da nekdo odide z doma, v industrijo itd.

Že dejstvo, da je šolanje obvezno za otroke moškega in ženskega spola, in pa koedukacija, skupno življenje fantov in deklet v šoli, v mladinskih organizacijah in na delovnih akcijah, že samo to vzpostavlja nove odnose med fanti in dekleti in na svoj način vpliva na sklepanje zakonov tudi tam, kjer novi družinski odnosi ne najdejo svoje podlage v gospodarskih odnosih.

Čeprav nastajajo spremembe v družini pod vplivom ekonomskih in družbenih sprememb, ki se v njih zrcalijo, so vendarle, bodisi da jih motrimo posamezno ali v posameznih krajih, spremembe v družini lahko predhodnice ekonomskih in družbenih sprememb, ker zaradi zgodovinsko nastalih pogojev

vpliva na te spremembe tudi spremenjena zavest ljudi. Seveda je pa poleg teh pozitivnih vplivov osebnega činitelja povsod močno izraženo tudi njegovo negativno delovanje, ker so »zaostale navade, predsodki in pojmovanja v teh odnosih posebno globoko zakoreninjena.« Od tod tudi spori v posameznih družinah celo tam, kjer ekonomski in družbeni odnosi dajejo objektivne pogoje za nove družinske odnose.

Zato razvoj družinskih odnosov ne poteka enakomerno in se pogosto govori celo o krizi družine glede na pojave, ki so vidni, ki jih je mogoče statistično zajeti. Razveze zakonov, zapustitev otrok, nezakonski otroci itd., vse to so spremni pojavi nekega pozitivnega procesa v spremembah družinskih odnosov in družbene strukture, procesa, ki se odvija danes ne samo v naši deželi, temveč tudi po svetu. Taki pojavi so neizbežni, kakor hitro se spremenijo človeški odnosi, nastali še v začetku civilizacije.

Prvenstveno poudarjanje teh pojavov, ki spremljajo spremembo družinskih odnosov v bolj razvitih industrijskih deželah, izhaja iz žalovanja po stari patriarhalni družini, iz težnje, da se ta ohrani, nova pa komprimira, iz zavračanja dejstev, da so gopodarski in družinski odnosi prerasli sedanje družbene odnose v teh deželah.

Razrahljani družinski odnosi neugodno vplivajo na oblikovanje otroka. Pomanjkanje družinske ljubezni in topline zapušča na človekovi osebnosti globoke sledove. Posledice tega se očitno kažejo v osebnih odnosih in pri vseh življenjskih težavah. Toda kolikšne bodo te posledice, je odvisno od tega, ali je otroke pozneje kdo sprejel, ali so izven svoje družine našli ekonomsko in emotivno gotovost. V družbi, polni samih nasprotij, kjer je sleherni človek prisiljen k borbi za obstanek, kjer je denar temeljno merilo vrednosti, kjer se človek negotov svoje sedanjosti in bodočnosti, če ne najde opore niti v svoji lastni družini niti ne v družbi, skoraj gotovo izgubi in pogosto postane asocialen.

Brezosebna socialna služba, ki je sprejemala otroke iz razbitih družin, z izrazom usmiljenja in z žigom, ki ga je vtisnila svojim varovancem, ni mogla nadomestiti izgubljene družine niti ne svojih varovancev enakopravno vključiti v kolektiv. Zelo pozitivno je, da socialne službe v industrijsko razvitih deželah vse bolj izgubljajo značaj usmiljenosti, ko si prizadevajo, da otrokom nadomestijo družinsko okolje, jih vključijo v kolektive in jim nudijo gotovost.

Tudi za nas je vzgoja otrok iz nepopolnih in deficientnih družin poseben problem. Vsakdanje izkušnje govorijo, da vplivajo omajani družinski odnosi na otroke in njihov razvoj. Poleg skrbi za družino samo in v najhujših primerih poleg odstranitve otroka iz družine je otroka iz takih družin še posebej treba sprejeti v otroških ustanovah in kolektivih. Že danes postajajo vse naše izrazito vzgojne ustanove obenem tudi socialne. Otrok, katerega starši na primer se razvežejo, je vase zaprt in težko mu je celo tedaj, če je razveza nujna, tudi če je dobro, da se starši razidejo. Takemu otroku dobri vzgojitelji pomagajo, da se vraste v otroški kolektiv, da se v njem počuti varnega, in to v trenutku, ko ga doleti, po pravici ali ne, da mu družina te gotovosti ne more nuditi.

Med otroki, ki so izgubili starše med narodnoosvobodilno borbo in revolucijo, kasneje skorajda ni bilo asocialnih pojavov. Te otroke so še majhne sprejele naše družine kakor svoje rodne otroke, kasneje pa so po otroških domovih, čeprav siromašnih in primitivno oskrbovanih, bili v varnem zavetju, saj jih je obdajala ljubezen vsega naroda. Tako si po pravici razlagamo ta pojav, ki je sicer po vojnah in revolucijah na splošno neizogiben.

Spremembe v družinskih odnosih in družinski strukturi — vzporedno z ukinitvijo njene funkcije kot ekonomske enote in s prehodom na družbeno proizvodnjo izven družine — omejujejo vlogo družine v zreji otrok. Družina ne more več pripraviti otroka za življenje in sodelovanje v proizvodnji, materi, ki je zaposlena izven doma, pa je pri zreji otrok potrebna posebna pomoč. Družba je predvsem prevzela obveznost, da pripravi bodočega proizvajalca. To je proces, ki se odvija z razvojem vsake dežele in z njeno industrializacijo. Obenem s tem pa napreduje proces, da se družina omeji na starše in otroke. Majhne družine so vse bolj značilne tudi za naša mesta in industrijska naselja. Z dotokom mlade delovne sile z dežele pa število takih družin stalno narašča. Poleg šolanja in zdravstvene zaščite so tudi ob pomoči in sodelovanju staršev bili potrebni za pomoč družini še mnogi družbeni ukrepi. Le-ti so se izvajali zaradi potreb družine, ki sama ne more imeti vse skrbi za otroka, obenem pa tudi zaradi potreb otroka in njegove vzgoje. Ta pomoč je bila predvsem v odpiranju številnih ustanov za otroke in mladino. Število teh ustanov je raslo iz leta v leto. Ob upoštevanju izkušenj v drugih deželah, zlasti v ZSSR, smo v naši deželi začeli odpirati posebne ustanove za otroke zaposlenih žena in smo vzgojo vseh predšolskih otrok tako rekoč istovetili z njihovim bivanjem v ustanovi čez cel dan. Vso šolsko mladino pa smo zajeli s pionirskimi organizacijami, v katerih se razvija celotno izvenšolsko vzgojno delo z otroki.

Razvijanje komunalnega sistema, delavsko in družbeno upravljanje, prehod kmetijstva na ekonomske zakonitosti, vse to se je kazalo tudi v organiziranju družbene skrbi za otroke. Ustanove za otroke in mladino, pionirske organizacije in druge oblike pomoči družini in vzgojnega dela z otroki so doživele temeljite izpremembe. V obdobju nekaj let je bilo mnogo tavanja in prišla so do izraza različna pojmovanja. Žalovalo se je za ustanovami, ki so bile ukinjene, tožilo po na pol vojaški pionirski organizaciji in bilo je mnogo čezmernega strahu zaradi negativnih vplivov kina in slabe literature. Govorilo se je o izključni odgovornosti družine za vzgojo otrok in pojavila se je celo tendenca, da se matere »vrnejo k otrokom« ter umaknejo iz proizvodnega in drugega družbenega dela.

Obenem pa se v okviru komunalnega sistema in organov družbenega upravljanja začno zelo intenzivno obravnavati problemi meščanske družine, premo-trivajo se takšni, kakršni so v posameznih mestih, vzgoja otrok pa se postavlja na daleč širšo osnovo. Ustanove in delovne metode, planirane iz centra, so se često izkazale za nesmotrne, enotnost vzgojnega cilja pa za nedosegljivo, če povsod na isti način začno z zbiranjem in vzgajanjem vseh otrok. Vzgoja otrok in družbena skrb za otroke prenehata biti izključna stvar družbenih organov in sektorjev za otroško zaščito in vzgojo, temveč vse bolj stvar družbe in slehernega državljana.

V tem procesu so odigrale in še danes igrajo veliko vlogo politične in druge družbene organizacije.

Sveti in društva otroškega skrbstva postajajo pobudniki prvih poskusov za sociološko analizo družine. Na posvetovanjih strokovnjakov in družbenih delavcev se poudarjajo problemi meščanske družine in pomembni vpliv, ki ga ima družina v vzgoji otrok, kaže na ugodne spremembe, ki se odigravajo v družini, a tudi na potrebo individualne pomoči posameznim družinam in na potrebo dela s pedagoškim prosvetljevanjem staršev. Obenem so društva prijateljev mladine, ki so nastala kot organizacije staršev ter zdravstvenih, prosvet-

nih in drugih delavcev na torišču otroškega varstva, mobilizirala roditelje za organiziranje otroškega varstva in vzgoje otrok. Društva so odkrivala probleme in potrebe družine, hkrati pa iskala tudi načinov in sredstev, da jih rešijo, da družinam pomagajo in obenem pripomorejo k socialistični vzgoji otrok. S problemi vzgoje, z metodami njihovega reševanja so se seznanili tudi starši sami, tako da ti največkrat celo osebno prizadeti posredujejo svoje izkušnje in opozarjajo na svoje potrebe v organih družbenega upravljanja. Poleg pomoči pri organiziranju zdravstvene in socialne zaščite in poleg tega, da pomagajo šoli, h katere preobrazbi so doprinašali in še doprinašajo, postajajo roditelji nosilci široke družbene skrbi za otroke.

V mnogih centrih za obveščanje roditeljev, na seminarjih in tečajih, na roditeljskih sestankih v šolah in otroških ustanovah, na ljudskih univerzah, preko posebnih časopisov in publikacij, preko dnevnega tiska in radia se roditelji seznanjajo prvenstveno z vsemi problemi, ki se pojavljajo v zreji in vzgoji otrok, ter s cilji socialistične vzgoje.

Družbeni in ekonomski razvoj naše dežele je družbenim organom in organizacijam omogočil najširše delo. Obenem so ustvarjeni pogoji za hitrejši in neposrednejši dvig življenjskega standarda delovnemu človeku ter vse močnejšo preusmeritev gospodarske politike k zadovoljitvi širokih potreb delovnim ljudem. To je nov preokret v nadaljnjem razvoju družbene skrbi za otroke. Le-ta ni več stvar posameznih upravnih in družbenih organizacij in organov, kajti postala je integralni del skrbi za delovnega človeka in njegovo družino. Mnogi sklepi ljudskih odborov, političnih in družbenih organizacij govorijo o tem, da je skrb za otroke postala sestavni del skrbi za človeka in da se v vsakdanjem delu rešujejo problemi družine in otrok v sklopu vseh gospodarskih in družbenih problemov.

Kvalitetno spremembo in sintezo dosedanjega razvoja družbene skrbi za družino pomenijo danes stanovanjske skupnosti.

Stanovanjske skupnosti se ustanavljajo po mestih in industrijskih središčih, vendar se bodo osnovna načela, sprejeta glede otrok in družine v stanovanjskih skupnostih, lahko uveljavila tudi v podeželskih skupnostih, kolikor pač se na deželi razvijajo novi družinski in socialistični družbeni odnosi. Danes se družbena skrb za otroke po vaseh razvija še preko šole in osnovnih zdravstvenih ustanov, okoli katerih se zbirajo in aktivno sodelujejo starši in družbene organizacije.

V čem je pomen stanovanjske skupnosti in kaj novega nam danes ta prinaša v organiziranju družbene skrbi za otroke?

Od stanovanjskih skupnosti pričakujemo, da na čisto svoj in standardu družine dostopni način zbirajo otroke v mestih, predvsem otroke zaposlenih staršev, in tako rešujejo tisto najosnovnejše vprašanje — da ne bo več otrok, ki bi ostajali doma sami, medtem ko so matere na delu, da se otroci po šoli ne bodo več potepali po ulicah, koder je njihovo življenje že danes v nevarnosti, da jih ne bo čakalo hladno kosilo, ki jim ga je mati pripravila zvečer ali v zgodnjih jutranjih urah.

Ko pa zahtevamo, da se otroške ustanove prilagodijo našim materialnim možnostim, seveda ne mislimo, da se je treba vračati v primitivizem, da je treba zavreči vse doslej zahtevane higienske in pedagoške norme. Koderkoli se otroci zbirajo, se morajo ustvariti tudi potrebni pedagoški in higienski pogoji.

Ne da bi se tu spuščali v posamezne možnosti za ustanavljanje ustanov v stanovanjski skupnosti, bi radi le poudarili, da se je njih ustanavljanja treba lotiti vse bolj prožno, ne se pa do pike držati njihove razdelitve po starostni dobi in po resorni razmejitvi.

Otrok dveh let je navezan na mater. Takim otrokom je treba, kadar je mati na delu, dobiti nadomestilo, a ne kolektiva, ker otroku ta še ni potreben. V stanovanjski skupnosti se bo redkokdaj pojavila potreba po jaslih, temveč vse prej po eni sobi za male otroke z eno ali več ženami, pač glede na število otrok, ki nimajo nikogar, da bi skrbel zanje. Že po dveh letih se otrok odtrga od materinega krila in že išče družbe svojih vrstnikov in drugih otrok. Pri otroku treh let ustanove niso potrebne samo materi, da ga v njih pusti, temveč tudi razvoju otroka samega. Toda v naših današnjih razmerah morajo stanovanjske skupnosti poskrbeti v prvi vrsti za predšolske otroke zaposlenih žena, ki jih nimajo nikomur pustiti, pač glede na število otrok in dejanske okoliščine, ko imajo obenem na skrbi tudi male šolske otroke ter zbiranje in vzgojo otrok različne starosti. S tem pa ni rečeno, da spravimo vse otroke skupaj v isti prostor, tudi če jih imamo pod isto streho, in da poskrbimo zanje na isti način. Čisto posebna skrb je potrebna za male otroke, zanimanje in moč otrok v predšolski dobi je kvalitativno drugačna, zato moramo obravnavati tega otroka drugače kakor otroka, ki hodi v šolo, a ta spet zahteva drugačno skrb kakor že odrasli in samozavesti polni štirinajstletnik. Vendar so tu možni prehodi z neprimerno več odtenki, kot smo jih bili vajeni doslej. Neka predšolska ustanova lahko sprejema recimo tudi mlajše šoloobvezne otroke, ima n. pr. sobo, v kateri so mali otroci, ali pa ima pionirski dom kuhinjo in sobo, kjer se zbirajo predšolski otroci in podobno. Ne z združevanjem ustanov po sorodnosti (tu lahko govorimo o enakih pedagoških metodah in izmenjavi izkušenj), temveč s povezovanjem tehničnih opravil za raznovrstne ustanove — s skupno upravo in knjigovodstvom, s skupnimi kuhinjami in pralnicami itd., s pritegnitvijo strokovnega in laičnega kadra za prostovoljno honorarno delo s skrajšanim delovnim časom — šele s tem bodo ustanove stanovanjskih skupnosti postale racionalne.

To nikakor ne pomeni, da bi obstoječe ustanove bilo treba do temeljev preurediti. Takih ustanov (jasli, zavetišč, knjižnic, pionirskih domov, otroških domov) je pri nas ne glede na dejanske potrebe že tako zelo malo. Gre le za to, da na hitrejši in smotrnejši način zadovoljimo potrebe roditeljev in otrok po mestih in industrijskih središčih. Sedanje ustanove in tudi nekatere nove morajo ostati kot metodološko instruktorski centri za najširše množično delo z otroki v stanovanjskih skupnostih. Koordinator tega dela mora biti in ostati komuna in njeni neposredni organi.

Bilo bi pa zgrešeno, če bi samo v teh neposrednih prednostih videli ves pomen, ki ga bodo v daljnji perspektivi imele za vzgojo otrok stanovanjske skupnosti, ali če bi v prehodu k prožnejšemu ustanavljanju ustanov videli zgolj nujnost, h kateri nas žene pomanjkanje materialnih sredstev za ustanovitev večjega števila otroških jasli in zavetišč za predšolske in šolske otroke.

Že danes se v sporočilih, da so se kje podrla zasebna dvorišča in se je namesto njih uredilo športno igrišče, čeprav tudi primitivno, da starši izmenoma vodijo otroke na izlete ali v gledališče in da preudarjajo, kaj bi lahko storili zanje bodisi na podstrešju, v kleti, v nekdanjem zaklonišču ali drvarnici — že danes se v takih novicah čuti novi odnos do otrok v hiši, kjer stanujejo, in v stanovanjski skupnosti. Dejstvo, da ustanove istočasno odpirajo vrata otrokom

različne starostne dobe, vsekakor kaže, da so naši pedagoški delavci preboleli toge šablone v organiziranju ustanov in da so se približali potrebam družine.

Naglo naraščanje naših mest, njihova že podedovana prenatrpanost, mali in tesni stanovanjski prostori, povečan mestni promet — vse to je vzrok, da otroci v večini naših mest nimajo niti osnovnega življenjskega prostora, dasi jim je ta najbolj potreben tedaj, ko radovedni začno odkrivati svet in se družiti v svoje kolektive. Že od svojega tretjega leta odhaja otrok iz območja svoje ožje družine. Družina mu je potrebna in nenadomestljiva, toda zadostuje mu ne.

V majhnem prenatrpanem mestnem stanovanju otrok nima niti prostora niti družbe, s katero bi se igral. Tudi mu ne zadoščajo veliki mestni parki, saj je treba že nekaj časa, da pride do njih, razen tega pa je to njemu neznan svet. Z vsemi svojimi privlačnostmi so parki kakor tudi izleti in prireditve nekaj, kar je otrokom potrebno, a kjer v glavnem vendarle ne poteka njihovo vsakdanje življenje. To bi morali imeti pred očmi tudi naši urbanisti, ko zazidavajo vse razpoložljive prostore — površine okoli stanovanjskih in šolskih zgradb in jemljejo otrokom še tistega malo prostora in sonca, kar jim ga je v mestih ostalo.

Tudi šola ne zadostuje otroku, zlasti ne mestna prenatrpana šola, ki ima še svoje posebne naloge. Tu zelo veliko pripomorejo otroške in mladinske organizacije. Toda vse to je malo za otroka, ki se razvija, ki želi spoznati, da dela in živi.

Otroške ustanove, razdeljene po starostnih obdobjih in razvojnih stopnjah (od 0—3, 4—7, 8—14 itd.), otrokom dajejo njihove kolektive, a so vendarle več ali manj še celo z družbenim upravljanjem oprte izključno na pedagoško strokovnost vzgojiteljev.

Ljudje po mestih delajo in živijo v svojih kolektivih in želijo, da so v svojem stanovanju v svojem družinskem krogu sami. Neposrednih odnosov s sosedi ni. Tudi otroci prihajajo v ustanove, razdeljene po starostnih obdobjih. Doma je pa malo otrok, tudi prostora ni. Vse to je vzrok, da se v mestih trgajo vezi med generacijami. Poleg družine, šole in kolektiva njihovih vrstnikov so otrokom potrebni tudi starejši tovariši, ki so jim za zgled, katere skušajo doseči, med katerimi živijo že kot enakopravni člani, se med njimi učijo, spoznavajo in preizkušajo svoje drobne moči.

Družba zahteva od svojih članov čedalje več znanja in čedalje razvitejšo osebnost, pa tudi čedalje večje spoštovanje do kolektiva. Hkrati zahtevajo tudi otroci od svojih vzgojiteljev čedalje več. Le-ti jih včasih niti ne morejo dohitevati v svetu, v katerem človek z noro brzino razvija svojo moč nad naravo. Starši in vzgojitelji se komajda še znajdejo v novem svetu, ki prihaja, ki ga sprejemajo z razumom, se borijo zanj, a niso v njem. Spopadu, do katerega pride med generacijami, ker stari nosijo s seboj naplavino starega pojmovanja in nazorov, se pridruži še spopad, ki ga prinaša napredek znanosti in tehnike, s katerim se spreminja tudi način življenja in mišljenja. Povezanost med otroki in mladino, njihovo skupno življenje in skupne težnje bodo pri vsem sedanjem sistemu vzgoje in izobraževanja pripomogle, da se bodo otroci pripravili ne za življenje sedanjosti, ampak za življenje bodočnosti. Ta povezanost se oblikuje in utrjuje v mnogih organizacijah, ki zbirajo otroke in mladino, ne pa tudi v vsakdanjem življenju. V šoli pride do preloma v petnajstem letu, mladinci, ki delajo v pionirskih organizacijah, nastopajo kot »inštruktorji« in z otroki ne tvorijo

skupnega kolektiva. To edinstvo med generacijami pa želimo ostvariti v ustanovah, na igriščih, na športnih terenih, pri delu in v vsakdanjem življenju v stanovanjski skupnosti.

Vse to pa ne pomeni, da naše dosedanje delo negiramo. Otroški in mladinski kolektivi pri stanovanjskih skupnostih niso zgolj spontano prenašanje iger in izkušenj z generacije na generacijo. Tudi ne gre tu za spontano organiziranje otrok na nešteti »poljanah« širom po naši deželi, ki so naši generaciji dostikrat najlepši spomin na otroška leta. To spontanost v združevanju, to tekanje malih za velikim in njihovo skupno življenje in delo je treba omogočiti, ne da bi pri tem zaprli eno samo ustanovo. Obenem pa moramo ob izkušnjah, ki jih daje dolgoletno delo z nam novimi oblikami vzgoje, urediti vse potrebno, da si otroci pridobe ustrezno znanje in spretnosti, ter jim omogočiti, da se organizirajo v svoje kolektive. Poleg pedagogov, ki jih bodo stanovanjske skupnosti morale imeti, bo pritegnitev staršev in širokega kolektiva odraslih — ki bo nujno potrebna tudi tedaj, ko bo strokovnih kadrov dovolj — povezala neposredno, za otroke na najotipljivejši način njihovo ožjo družino in širšo družbeno okolico.

Mali otrok je majhen egoist, on zahteva mater ali njeno stalno namestnico, polno ljubezni do njega. Šele ko je otrok bil deležen vse te ljubezni, jo je zmožen v celoti tudi vračati. Emotivna otrokova navezanost prehaja polagoma na bližje člane družine, zelo hitro na neposredno večje kolektive, majhne in bližnje, pozneje pa na človeka sploh in na družbo.

Iz družine bo otrok odhajal v prve ustanove stanovanjske skupnosti, šel bo v šolo, v različne organizacije, hodil bo v velike parke, odhajal na letovanja, toda vračal se bo spet nazaj, med svoje domače, k svojim tovarišem, med katerimi je doraščal. Stanovanjska skupnost je razširjena družina ne samo po tehnični bazi, ki jo bo dala gospodinjstvom in s tem družino rešila skrbi za drobna vsakdanja opravila, ne samo po skrbi staršev, da skupno dosežejo materialne pogoje za življenje, igro, učenje in delo njihovih otrok, temveč tudi po emotivnih vezeh, ki se bodo razvile v generacijah, katerim smo ustvarili pogoje za skupno rast.

Z otrokovo potrebo, da si iz leta v leto širi obzorje, hkrati pa sprejema vse širše in številnejše kolektive in se vračča vanje, s to njegovo potrebo se sklada tudi interes za nadaljnji razvoj socialistične družbe in socialističnih družbenih odnosov.

O VZROKIH NESPEČNOSTI

V Angliji so nedavno tega s široko akcijo preiskovali vzroke nespečnosti. Pri tem so ugotovili, da gre največ bolnikov, ki tožijo o nespečnosti, prezgodaj v posteljo. Med njimi so tudi takšni, ki spe popoldne. Drugi so zopet menili, da morajo spati 8 do 10 ur, nekateri so navajali, da potrebujejo celo 12 do 15 ur

spanja na dan. Duševno prenapetost ali depresivno razpoloženje so kot vzrok nespečnosti dognali le v prav posamičnih primerih. Najvažnejši in najpogostnejši vzrok nespečnosti pa je dolgočasje. Zelo mnogi bolniki so bili takoj ozdravljeni, kakor hitro so jih prepričali, da je 6 ur spanja za odraslega človeka že kar dovolj.

M. K.